

О.М. Сумець, канд. техн. наук, доцент
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка

ЗМІСТОВИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІЙ «ЕФЕКТИВНІСТЬ» І «РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ» ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Оприлюднені в широкому форматі результати наукових досліджень і накопичений практичний досвід свідчать, що важливою умовою досягнення стратегічної конкурентоспроможності вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції і забезпечення широкої її доступності споживачам за прийнятною ціною в умовах ринку є організація ефективної логістичної діяльності (ЛД). Ключова її роль при здійсненні господарської діяльності (ГД) будь-яким підприємством агропромислового комплексу (АПК) в сучасних ринкових умовах об'єктивно вимагає постійного кваліфікованого управління нею шляхом постійного контролю за її станом. При цьому особливої уваги заслуговує оцінка ефективності й результативності ЛД. Для здійснення грамотної оцінки вказаних характеристик ЛД, необхідно чітко розуміти їх зміст і спрямованість. А тому одним із першочергових завдань організації ЛД на підприємствах є розуміння таких категорій як «ефективність логістичної діяльності» (ЕЛД) і «результативність логістичної діяльності» (РЛД).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Запровадження у ГД суб'єктів господарювання логістичного підходу спровокувало зацікавленість практиків і науковців в коректному визначенні категорій ЕЛД і РЛД. Підтвердженням такої зацікавленості є велика кількість публікацій, присвячених саме цьому питанню [10]. На сьогодні відомі роботи таких вчених, як В.А. Гудкова [4], Д. Кочубей [1], М. Кристофера [2], Л.Б. Міротіна і И.Е. Ташбаєва [5], С.М. Осипенко [3], О.В. Посилкіної [6], Г.Р. Руденко [7], Р.В. Сагайдак-Нікітюк [8], А.І. Семененка і В.І. Сергєєва [9] та ін. Слід визнати, що автори дещо по-різному підходять до трактування категорій «ефективність» і «результативність» ЛД. Тому й досі невирішеною частиною проблеми залишається недосконале тлумачення змісту й сутності вище досліджуваних категорій.

Постановка завдання. Виконати змістовий аналіз категорій «ефективність ЛД» і «результативність ЛД» з урахуванням сучасної концепції логістики.

Виклад основного матеріалу. Логістична концепція спрямована на досягнення високого ступеня раціоналізації господарської діяльності підприємства за рахунок організації оптимальних потокових процесів. Стрижнем логістичної концепції є ЛД. Таким чином, раціоналізація ГД підприємства прямо залежить від ефективності й результативності ЛД.

Відомі російські вчені Л.Б. Міротін і И.Е. Ташбаєв визначення ЕЛД вважають важливим аспектом ГД суб'єктів господарювання. Ефективність ЛД, на їх думку, – це показник (або система показників), який характеризує рівень якості функціонування підприємства за певного рівня загальних логістичних витрат [5]. На думку науковців, ЕЛД підприємства можна також розуміти як ступінь повноти і якості вирішення завдання, яке перед ним поставлене. Кількісною мірою ЕЛД, на думку вказаних авторів, можуть бути: 1) співвідношення між фактично отриманим результатом функціонування підприємства і заданим (цільовим) показником; 2) ступінь фактичного досягнення результату. При цьому науковці не вказують конкретно на вид результату і не встановлюють його. Вони також не наводять і рекомендацій та методичних вказівок щодо його визначення.

Аналізуючи точку зору авторів роботи [5], С.М. Осипенко схиляється до думки, що ЕЛД підприємства повинна оцінюватись «співвідношенням між її результатом і витратами на його отримання» [3], але при цьому автор не розкриває змісту результату та витрат, яке підприємство несе для його отримання.

Практично аналогічної точки зору дотримується і Г.Р. Руденко [7]. На її думку, ЕЛД – це співвідношення додаткового доходу від здійснення логістичної діяльності, який може бути отриманий за рахунок скорочення витрат або підвищення рівня обслуговування споживачів, до логістичних витрат у сферах постачання, виробництва, збуту, складування, транспортування та сервісу. На відміну від вище наведених трактувань, авторка наголошує на необхідності порівняння додаткового доходу від здійснення ЛД із логістичними витратами, необхідними для його отримання. Однак додатковий дохід може мати місце лише під час впровадження заходів, що поліпшують ЛД. До того ж, дохід не є економічним ефектом, бо включає виробничі затрати. А це означає, що Г.Р. Руденко пропонує співставляти не ефект із витратами, а дохід, що суперечить відомій концепції визначення ефективності інвестицій.

У якості опонентів точок зору С.М. Осипенко [3] і Г.Р. Руденко [7] виступають російські вчені О.І. Семененко та В.І. Сергеев. Вони стверджують, що ЕЛД визначається не співвідношенням результатів і витрат, а відповідністю встановленим цілям діяльності підприємства [9]. Тобто, чим більше прибутку буде мати підприємство, тим вища ЕЛД. Однак така відповідність не завжди є правильною – збільшення прибутку підприємством може бути отримано і від реалізації інших заходів, які ніяким чином не можуть бути віднесені до ЛД.

Зазначена точка зору російських учених має право на існування. Однак встановити відповідність ЕЛД цілям підприємства можна тільки умовно. Окрім того, для підприємств різної галузевої належності ступінь відповідності вказаних результатного і факторного показників досить важко обґрунтувати. За таких умов визначити істинну ефективність ЛД підприємства не завжди представляється можливим.

Інше визначення надає українська вчена-фармацевт Р.В. Сагайдак-Нікітюк: під ефективністю ЛД фармацевтичного підприємства слід розуміти комплексне відображення кінцевих результатів використання логістичної концепції і засобів логістичної інфраструктури за визначений період часу, тобто ступінь досягнення логістичних загальних і локальних завдань, що стоять перед підприємством, за умови оптимального використання всіх його ресурсів (матеріальних, інформаційних і фінансових) [8].

Нині, в дослідженнях значущості застосування логістичного підходу в ГД виробничих підприємств, науковці звертають увагу на позитивний ефект від останнього в задоволенні потреб споживачів. У відповідності до цього, російські науковці Л.Б. Міротін і И.Е. Ташбаєв зазначають наступне: якщо робити оцінку ЕЛД підприємства з точки зору споживача, який є кінцевою ланкою логістичного ланцюга поставок, то вона може визначатися рівнем якості обслуговування його замовлення [5].

Звісно, рівень якості обслуговування дуже важливий, проте не менш важливий і розмір результатів і витрат, що вимірюють ефективність з точки зору економічної ефективності виробництва й інвестицій в ЛС.

Деся аналогічної думки в трактуванні ЕЛД дотримуються і автори роботи [4]. Вони розуміють ЕЛД підприємства як ступінь задоволення потреб споживача. Тобто оцінку ЕЛД науковці пропонують виконувати через визначення рівня виконання вимог клієнтів щодо доставки товарів чи надання логістичних послуг. Але, нажаль, досягнення високого рівня обслуговування споживачів, як правило, не співпадає, а суперечить економічній складовій, яка може мати дуже низький рівень через великі витрати на обслуговування. Таким чином, оцінка ЕЛД відповідно до

підходів, викладених у публікаціях [4, 5], є не повною і не відображає в належній мірі економічного аспекту виду діяльності, що розглядається.

Згідно індуктивного методу дослідження, використаємо точки зору науковців на розуміння ЕЛД підприємства і зведемо їх до результуючої таблиці, де виконано групування критеріїв оцінки за двома основними характеристиками: вектором спрямування та критерієм ефективності логістичної діяльності (таблиця).

Вище викладене дозволяє навести авторське трактування категорії «ефективність логістичної діяльності»: це співвідношення між досягнутим результатом (ефектом від використання логістики) і використаними ресурсами (логістичними витратами). ЕЛД визначається відомими показниками, що використовуються в економічному (фінансовому) аналізі діяльності підприємства.

З категорією ЕЛД і показниками її оцінки тісно зв'язана споріднена з нею категорія «результативність» логістичної діяльності. Тому з метою організації ефективного управління ЛД виробничих підприємств необхідна оцінка як її ефективності, так і результативності.

Нажаль, на даний період часу дослідження за проблемою оцінки РЛД підприємств вітчизняними вченими не виконуються. Практично відсутні публікації за цією проблематикою і за кордоном. Але все ж необхідність рішення цієї проблеми уже сформулася. Окрім того, у практиків-логістів виникають питання щодо нагальності розмежування категорій «ефективність» і «результативність» ЛД при формуванні логістичної стратегії підприємства.

Два основних підходи до визначення ЕЛД підприємства

Автори, джерело	Спрямова- ність оцінки	Критерій оцінки ефективності ЛД	
		якісний	кількісний
Гудков В.А., Міротін Л.Б., Ширяєв С.А., Гудков Д.В. [4]	Обслугову- вання споживачів	Задоволення потреб споживачів	–
Міротін Л.Б., Ташбаєв И.Е. [5]		Якість обслугову- вання замовлення	–
Міротін Л.Б., Ташбаєв И.Е. [5]	Господарська діяльність підприємства	–	Співвідношення між заданим і отриманим результатами
Сагайдак-Нікітюк		–	Результат виконання

Р.В. [8]			логістичних завдань
Семененко О.І., Сергєєв В.І. [9]		Відповідність цілям діяльності підприємства	–
Осипенко С.М. [3]		–	Співвідношення між результатом і витратами
Руденко Г.Р. [7]		–	Співвідношення додаткового доходу від здійснення ЛД до логістичних витрат

Першими торкнулися питання необхідності визначення РЛД підприємства фахівці-фармацевти. Науковці Національного фармацевтичного університету (м. Харків) [6] трактують результативність ЛД підприємства як «результат функціонування логістичної системи, який характеризує рівень досягнення цілей логістичної системи шляхом виконання необхідних робіт із мінімально можливими витратами». На нашу думку, точка зору авторів щодо визначення результативності ЛД містить раціональне зерно, але вони не чітко формулюють критерій і не вказують вид витрат – капітальні чи поточні. Таким чином, дане визначення результативності ЛД також вимагає уточнення й доопрацювання.

Авторська концепція щодо організації й оцінювання логістичної діяльності сучасного підприємства дозволяє визначити результативність останньої таким чином: результативність ЛД підприємства – це ступінь досягнення логістичної мети, яка виражається отриманим результатом від реалізації логістики. Згідно цього результативність ЛД при оцінюванні останньої може використовуватися як комплексний показник, оскільки включає в себе співвідношення «мета – результат». Таким чином, вона повинна і визначатися комплексом відповідних вихідних відносних оцінних показників виконання правил логістичного міксу.

Зазначене дозволяє сформулювати три основні умови, за яких логістична діяльність може вважатися результативною:

- 1) замовнику доставлено потрібний товар в необхідній кількості;
- 2) доставку товару здійснено в указане місце і призначений час;
- 3) процес доставки товару дозволяє мінімізувати витрати на його транспортування і забезпечує повне збереження якості останнього до моменту передачі замовнику.

Сформульовані умови достатньо точно і коректно, а головне комплексно, характеризують рівень досягнення логістичної мети і запланованого результату.

Резюмуючи наведені міркування, слід зазначити, що запропоновані визначення категорій ЕЛД і РЛД та сформульовані умови результативності логістичної діяльності повинні бути покладені у подальшому для створення відповідної системи оцінних показників.

Висновки. Підбиваючи підсумок співставлення точок зору закордонних і вітчизняних фахівців у сфері логістики щодо розуміння і трактування ЕЛД і РЛД підприємства, можна вказати на те, що автори у визначенні ЕЛД дотримуються певних векторів її спрямованості, а саме: на рівень обслуговування споживачів або безпосередньо на господарську діяльність підприємства. Це доводить, що точки зору дослідників на розуміння і визначення ЕЛД і РЛД сучасного виробничого підприємства, не узгоджені, а це потребує нагального уточнення зазначених категорій. Саме ця обставина є однією із ключових підстав для виконання подальшого, більш детального аналізу підходів до визначення вказаних категорій, що є конче необхідним для формування коректної системи оцінних показників логістичної діяльності сучасного підприємства.

Бібліографічний список: 1. Кочубей Д. Оцінка ефективності функціонування логістичної системи торговельних підприємств / Д. Кочубей // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 4. – С. 59-66. 2. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер; [под общ. ред. В.С. Лукинского]. – СПб.: Питер, 2004. – 316 с. 3. Осипенко С.М. Управління ефективністю логістичної діяльності підприємства на основі факторно-операційного підходу / С.М. Осипенко // Логистика: проблемы и решения. – 2013. – № 1 (44). – С. 85-89. 4. Основы логистики: [учеб. для вузов] / В.А. Гудков, Л.Б. Миротин, С.А. Ширяев та ін.; [под ред. В.А. Гудкова]. – М.: Горячая линия-Телеком, 2004. – 351 с. 5. Миротин Л.Б. Логистика для предпринимателей: учеб. пособие / Л.Б. Миротин, Ы.Э. Ташбаев. – М.: Инфра-М, 2003. – 252 с. 6. Посилкіна О.В. Логістичний менеджмент фармацевтичного підприємства: монографія / О.В. Посилкіна, Р.В. Сагайдак-Нікітюк, Г.В. Загорій та ін.; за ред. проф. О.В. Посилкіної. – Харків: НФаУ, 2011. – 772 с. 7. Руденко Г.Р. Оцінка ефективності логістичної діяльності на машинобудівних підприємствах на засаді таксономічного аналізу: інноваційний підхід / Г.Р. Руденко // Проблеми науки. – 2009. – № 9. – С. 40-43. 8. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Методика оценки эффективности

логистической деятельности фармацевтического предприятия / Р.В. Сагайдак-Никитюк // Логистика: проблемы и решения. – 2011. – № 6 (37). – С. 32-39. 9. Семенов А.И. Логистика: основы теории: [учебник для вузов] / А.И. Семенов, В.И. Сергеев. – СПб.: Изд-во «Союз», 2003. – 544 с. 10. Сумець О.М. Критичний аналіз підходів до оцінки логістичної діяльності підприємств: [препринт] / О.М. Сумець. – Харків: КП «Міська друкарня», 2014. – 30 с.

Сумець А.М. Содержательный анализ категорий «эффективность» и «результативность» логистической деятельности. В статье приведены результаты анализа подходов к определению категорий «эффективность» и «результативность» логистической деятельности предприятия.

Sumets A. Content analysis of the categories of «efficiency» and «effectiveness» of logistics activities. The results of the analysis of approaches to determining the categories of «efficiency» and «effectiveness» of the logistics of the company.